

บทที่ 4
บทเปรียบเทียบนิราศคำโคลง

วัตถุประสงค์

1. ให้ทราบอิทธิพลของกำสรวลโคลงกันและทวาทศมาสในนิราศกรนรินทร์
2. ให้ทราบอิทธิพลของกำสรวลโคลงกัน นิราศทริภุชชัย และทวาทศมาส
ในนิราศเรื่องอื่น ๆ
3. ให้สามารถเปรียบเทียบนิราศคำโคลงในสมัยรัตนโกสินทร์ให้เห็นอิทธิพล
ที่มีต่อกัน

4.1 เปรียบเทียบนิราศคำโคลงสมัยอยุธยา กับสมัยรัตนโกสินทร์

4.1.1 อิทธิพลของกำสรวลโคลงกันในนิราศกรนรินทร์

กำสรวลโคลงกันถือกันว่าเป็นนิราศชั้นครูเรื่องหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลอย่างมาก
ต่อนิราศคำโคลงในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิราศกรนรินทร์ซึ่งได้ลอกเลียนแบบ
สำนวนโวหาร วิธีการพรรณนาและการคร่ำครวญมาจากกำสรวลโคลงกันอย่างใกล้ชิด วิธี
การเช่นนี้เป็นความนิยมอย่างหนึ่ง ซึ่งถือกันว่าเป็นการยกย่องอย่างสูง และได้กลายมาเป็น
ธรรมเนียมนิยมในการแต่งวรรณคดีไทยต่อ ๆ มา

จะขอยกตัวอย่างเปรียบเทียบโคลงในกำสรวลโคลงกันและในนิราศกรนรินทร์
ดังนี้

บทสุกฤ

	<u>กำสรวลโคลงกัน</u>		<u>นิราศกรนรินทร์</u>
อยุธยา ยศยิ่งฟ้า	ลงคืน และฤ	อยุธยา สลอมแล้ว	ลอยสรวรค์ ลงฤ
อ่านาจบุญเพรงพระ	ก่อเกื้อ	สิงหาสน์ปรางค์รัตนบร	เจ็ดหล้า
เจกียลอออินทร	ปราสาท	บุญเพรงพระหากสรวรค์	ศาสน์รุ่ง เรืองแสบ
ในทาบทองแล้วเนื่อ	นอกโสม	มัจอบายเบิกฟ้า	ฝึกพันใจเมือง

กำสรวลโคลงกัน

นิราศนรินทร์

พรายพรายพระธาตุเจ้า	จขจรินทร์ แจ่มแสด	เรื่องเรื่องไครวิคตพัน	พันแสง
ไครโลกยเลงคือโคม	กำเข้า	นรินทร์พระบรมแสง	กำเข้า
พิทาระมยงมรต	รจเรช เรืองแสด	เจกียระคะแซง	เสียดยอก
ทุกแห่งทองพระเจ้า	นังงเนื่อง	ยถยั้งแสงแก้วแก้ว	คันท้าทอากสวรรค
ศาอาเอนกสร้าง	แสนเสา โสคแสด	โมสตร์ะเยียงมรทพัน	พิทาร
ธรรมาสนรุงใจเมือง	ผู้ฟ้า	ธรรมาสน์ศาอาอาาน	พระแก้ว
พิทารยอมฉลักเงา	ฉลุแค้น ไชรนา	หอไครระฆังชาน	ภายกำ
พระมาศเหลื่อมเหลื่อมท้อ	ท้อแสด	ไชประทีปโคมแก้ว	กำฟ้าเพื่อนจันทร

บทฝากนาง

โฉมแม่จกคฝากฟ้า	เกรงฉินทร์ หยอดนา	โฉมควรจกคฝากฟ้า	ดาकिन คีดา
ฉินทร์ท่านเทอกเอา	ผู้ฟ้า	เกรงเทพไทรฉินทร์	ลอบกฉ้า
โฉมนางจะฝากคิน	คินท่าน แอ้วแสด	ฝากอมเลื่อนโฉมป็น	มนเล่า นะแม่
คินท่านชคคเจ้าท้อ	ผู้ฉี่ สองฉี่	อมจะชายชกฉ้า	ชอกเนื้อเรียมสงวน
โฉมแม่ฝากน่านน้ำ	อรทพ แอดดา	ฝากอุมาสมรมแม่ฉ้	ฉกฉมี เต่านา
ยชวนาคชอยชอก	ฟ้าใหม่	ทรวามสวยมภูวจักรี	เกลือกโกฉ
โฉมแม่รำพึงจม	ไครโลก	เรียมคคจขจนทรี	โลกฉ่วง แล้วแม่
โฉมแม่ไครสงวนไว้	เท่าเจ้า สงวนเอง	โฉมฝากใจแม่โค	ยั้งควัยไครครอง

บทกร่ำกรวย

เสนาะนิราศนอง	ฉงเวือ	ฉงเวือเวือเคลื่อนคว้าง	ขวัญฉิ้ว แดแม่
สาวส่งเองเคม	ฝ่งเฝ้า	ทรุคนังฉอนใจปฉิว	ชกฉ้า
เสนาะพิทอยวเหลื่อ	ชกส่ง	เหลื่อวตฉงพิทวาคทวิ	ใจวาก
ชยงส่งข่าเจ้าพิยง	ส่งคน	แฉฉิ่งสมหน้าหน้า	แม่หน้าเอนตุ

กำสรวลโคองกัน

จากมาให้ส่งงโถง
 รมร่าท้าวเกาะขอม
 จากมามีคควาชน
 วองว่องโทยให้ร้าง

จากมามาแลถโลถ
 ษการรามคือการคือ
 มาเกาะคำแยะลาญ
 ฉนคคคำแยะเข้าใส่

เกาะรยณ
 ช่วยอ้าง
 วองว่อง
 ช่างื่อ

บางชการ
 คอกไม้
 ลุงสวาท
 ที่คาย

นิราศนรินทร์

มิกรใจเริ่มจอกเจ้า
 จากแม่เจ็บเสมอจิก
 ฤาธิมมลายปลิด
 จาที่โทยให้ร้าง

เรือมามาแลถโลถ
 ฉนคคหนึ่งมอนเสียดชอน
 จากมาที่คายสมร
 แรมรสกามาไหม้

จักกิด ถึงฤา
 ที่บ้าง
 แปลอนสวาท
 คำเข้าร้างาย

บางมอน
 ช่างไม้
 เสมอชีพ เรียมเอย
 คากคองพรวงคาย

การสังข์ต้นไม้-หญ้า

ต้นไม้ขรรจุกลิ่น
 ถามข่าววอนนางฤา
 ระลึกคราคราศรี
 ธารส่งขลุ่ยต้นไม้

ยมี แม่ธา
 ชุกโค
 เสาวภาคย ฤเอชย
 ฉั่นลุง

ถึงครนาวครนน้ำร้าง
 จรศึกโสภมามาน
 เกินคงท่งทางสะทาน
 ธารสังข์ทุกหย่อมหญ้า

สงสาร ธรเอย
 เย็นร้าง
 หิมเวศ
 ย่างน้ำฉานาง

บทชมป่า

เนื้อไม้ละไลฉ่ำ
 ความปลัดชนเพราะพรยว
 กวางทรายประหงงทา
 บ้างดอมบ้างเพี้ยนบ้าง

สงงชยา
 คั่นแก้ว
 พวงเพ็ชฌ
 ง่ายเงอย

เนื้อไม้ฉานาเนกฉ่ำ
 ฉ่านหล่งฉิมเกดียงวัน
 ไพรพฤณเจียมเขียนศิ้อย
 แสนฉักซ์วมเขาเรน

หลายพรรณ
 วะเว้น
 โสคนแม่
 ช่วยร้อนเรียมครอม

การกล่าวโพนเวรกรรม มุญ-บาย

การชมให้รู้พราก
 กรรมแบ่งเอาอภมา
 เวรานุเวรเอง
 ฝึกชอบใช้หน้าหน้า

กณนเพรง กอนฤา
 ก่งงนี้
 พระบอด มารา
 ชู้ฉี สองฉี

รอยมุญเราร่วมพ้อง
 ฆาปแบ่งสองท่าพัน
 เพรงพรากฉักซ์จำฉีฉ
 มุญร่วมฆาปจำร้าง

พบกัน
 เพ้าร้าง
 พัดคู้ เขาฤา
 มุญร้างเรียมโคถ

บทรวบรวบถึงนาง

กำสรรวโลกองคัม

นิราศนรินทร์

แก้มเกิดขึ้นจรมหัทธา	ช่วยชม แม่ธำ	เปรมปร่างปร่งรูปฟ้า	อรอด ใจเอ๋ย
ฉนักอยู่ในฝนเฉย	ไปแล้ว	รูปจางหอมทวน	ละห้อย
รฤกคนนพลมณมวณ	นาภิศ นางแม่	โฉมพิศยศคนร์ควร	จากพี่ เจียวแม่
ถนคคมะ เมอคล้ายแก้ว	แก่ตา	ถนอมนิเหมายน้อย	จิกเจ้าจากโฉน
เมื่อมาแก้วที่ปัด	ปลี่ยนแค พี่แม่	รอยกรรมาแม่งแล้ว	กิมสกนธ์ ภูเอ๋ย
ขวัญอยู่อยู่สุทธยาคน	ค่างหม้าย	ขวัญอยู่อยู่สุทธยาคน	ค่างร้าง
รฤกกระอาแดง	จยรจาก เจ็บแม่	โอ้ดวงพิศยสมณ	ทามาศ แม่เอ๋ย
รยมว่าทวายฟ้าทวาย	แผ่นดิน	บุญที่สมสองสร้าง	จิกสิ้นฤยง
บไ้ก้อ้าข้าวแท้	วนมา	เวียมจากฤาจับข้าว	เต็มคำ หนึ่งเอ๋ย
กลืนแค้ยาตุกรม	ครึ่งชอน	รินซึ่งรดจางจำ	เนื้อแค้น
รฤกกระอาหิน	พระมาศ ภูเอ๋ย	หยิมถึยกระยาทำ	คิกแม่ คอยแม่
คานกระพวยเว้าร้อน	รากคิน	เหียนฤาหายหอมแท้น	อกค่างกายคิน
โอยอกกรวญเคร้าดำ	เรือมุน มากแธ	ควิวควิวอกควากคว้าง	อมลอย แธแม่
ลู่งรวงรวงศรี	โศลสร้อย	ถอยแค้ใจจากถอย	ทัพฟ้า
รฤกแม่มาบูร	หุเรก ภูเอ๋ย	หศพิศหอกคากอย	ขวัญเนกร พี่เอ๋ย
เอาสะไบชูร้อย	ห่มคาง	เอาสไบชูค่างหน้า	แนบเนื้อทนนาง
อ้านองมาโนรเนื้อ	นางกษักรีย พี่เอ๋ย	อ่าวีวการะเกศเกิดขึ้น	เกอานวอ แน่งเอ๋ย
ศรีกระโคแครงกรวญ	คำเจ้า	เวียมกะโคเขยชวน	จิกเกล้า
อ้ออรสยคศยรพคค	มาดยมาศ พี่เอ๋ย	อ้ออรถอินเกศทวน	หอมพื้น ภูเอ๋ย
ศรีกระโคกอ้วเกล้า	กลิ่นฉั	คิกภิรมย์รสเกล้า	กลิ่นกั้วโกธม

บทองค์ท้ายกำสรวลโคลงกันนิราศนรินทร์

สารนบุษนบไว้	ในทมน	รำกริรำเรื่องร้าง	แรมนวด นาฏดา
อย่าแม่อย่าควรเอา	อ่านเทศน์	เสนาะสนั่นคินครวญ	กรุ่นฟ้า
ยามนอนนาฏกเอานอน	เป็นเพื่อน	สารสิ่งพี่กำสรวล	แสนเสน่ห์ นุชเอย
คินคำอย่าได้เว้น	ว่างใจ	ควรมแม่ไว้ค่างหน้า	พี่สู่นภายหลัง

4.1.2 อิทธิพลของทวาทศมาสในนิราศนรินทร์

นิราศนรินทร์ นอกจากจะดำเนินตามแบบถาวรพรรณนาในกำสรวลโคลงกันอย่างใกล้ชิดแล้ว ยังมีบางตอนที่ได้รับอิทธิพลจากทวาทศมาสในค่านการพรรณนาคำครวญและการเปรียบเทียบ ดังจะได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบโคลงในทวาทศมาสและในนิราศนรินทร์ ดังนี้

บทกรวญเกี่ยวกับฤดูฤดูทวาทศมาสนิราศนรินทร์

ธรณีธรณิศแอ้ง	เลอหาว แหงแอ	ฤดูระคำวร้อน	แคนไทร
โอบคคพฤษภาควง	ห่วยแห้ง	ตามถ่าวพฤษภราถโย	ท่อนแอ้ง
ธกาทระหวักราว	รุกขมาศ	ทรวงพี่ย่าวเฒ่าโฉน	นะนาฏ เรียมเอย
วรวเวียไม้โทอแอ้ง	ช่วยครอม	ยังยั้งพินกรแจ้ง	จวบสิ้นศูนย์กัอัย
แต่รยมนิราศแก้ว	ไกลนาน	ฤดูเดือนเมษย้อย	หยาคเขยียง
ฟ้าเพื่องครรชิกหมอง	หม่นเศร้า	โชมธาคธรณิศเพียง	เพียบน้ำ
รำเพอขร่าพาราร	โทสหลัง	ขระมัวทิวทิศเอียง	อากาศ
สวรวรคอนันคร่อนเร้า	ช่วยครอม	อกแผ่นคินฟ้าค้อ	ถูกอุ้มทรวงค้อย

การกล่าวโทษเวรกรรมที่ทำให้ต้องจากนาง

เพรงเราเคยพรากเนื้อ	นกลอ คุฎา	รอยบุญเราพร้อมทอง	พบกัณ
วิมราธเธารองขง	คั่งงไว้	บาบแบ่งสองห้าพัน	เท่าสร้าง

	<u>ทวาทศมาส</u>	<u>นिरาศนรินทร</u>
มาทนนปถิกสายใจ มานิรารสให้	จยรจาก รยมนา ห่างไกล	เพลงพราภสัทวจำถัน บุญร่วมขยาบจำร้าง (โคลงบทนี้คล้ายคลึงกับโคลงในกำสรวลโคลงคัษ ค้าย)

บทเปรียบเทียบความทุกข์ใจกับความร้อนและความแห้งแล้ง

เจ้ากสินธุสาคเรศร้อน	รยบค	นทีสีสนุพรม้วย	ทมคสาย
แสนนทีธารพทร	หาคแห้ง	คิมิงคณังครนาคตาย	นาคส่อน
อาตุรกระลุด	รยมราค	ทยาคเทมพิรุณทาย	เทือกโคก แฉ่งแม่
สมรจากจยรร้อยแฉ่ง	ไปปาน	แรมรากลแสนร้อยร้อน	ฤเด้าเยี่ยมทน
ปฤตพิพิโยคพื้น	ทรวงชร		
นิธราธาราคา	ป่นแก้ว		
เจ้าจยรจำจากจร	สมรมิ่ง ฤเออย		
ไอ้ออกคินพัน้วย	ไป้วย		
หินกรจรแจ้งแจ่ม	ทาวทน		
ธารนทีชอทาย	หาคแห้ง		
อดรยมนิราจล	เจ้าจจาก กนหนา		
ร้อนยิ่งหินกรแจ้ง	จวบก็อปล		

การกล่าวเกินจริงเพื่อเน้นถึงความขื่นขมมันคง

กราบสิ้นสุริเยศฟ้า	กินทาย ก็คี่	กราบจุนกิวิธัน	ชากสอชย แฉแม่
ยงพระยศยงสถาน	อย่าแฉฉัว	วิกับทายครามทาย	ทกฟ้า
กราบสุเมรุกรีทชาย	ทยเท่า องแฉ	สุริยจันทรชาย	จากโลก ไปฤา
คงความบุญท้าวแก้ว	แผ่นดินฟ้าภทโคร	ไฟอันฉ่างสีทฉ้า	ท่อนฉ่างอาฉัย

การกล่าวเกินจริงในโคลงทั้ง 2 นี้ คล้ายคลึงกันในแง่ที่ว่า พรรณนาถึง ระยะเวลาอันยาวนานคราวกระทั่งสิ้นพระอาทิตย์ สิ้นฟ้า สิ้นแผ่นดิน และคราวกระทั่ง เขาพระสุเมรุถูกทำลายไป แต่ที่ต่างกันก็คือในทวาทศมาสกล่าวถึงความยาวนานของ พระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ ในขณะที่นิราศนรินทร์กล่าวถึงความอาลัยรักที่มีก่อนาง จะไม่มีวันสุดสิ้น

4.1.3 อิทธิพลของกำสรวลโคลงกั้นในนิราศเรื่องอื่น ๆ

กำสรวลโคลงกั้นนอกจากจะมีอิทธิพลก่อนิราศนรินทร์ดังกล่าวมาแล้ว ยังมี อิทธิพลก่อนิราศคำโคลงเรื่องอื่น ๆ ในระยะหลังอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นการพรรณาสงคี พระมหากษัตริย์ ชมบ้านชมเมือง การกล่าวอ้างถึงเวรกรรมที่ทำให้ต้องจากนาง การ พรรณนามพฤกษานาง การแสดงความกิดถึงนาง การใช้โวหารเปรียบเทียบ และการคร่ำครวญ ก่ำ ก้าง ๆ ดังจะได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบโคลงในกำสรวลโคลงกั้น และในนิราศคำโคลงต่าง ๆ ดังนี้

บทสกุณี

อัญชายนชยั้งฟ้า	องกิน และฤา
อำนาจบุญเพรงพระ	ก่อเกื้อ
เจกียลอออินทร	ปราสาท
ในทามทองแล้วเนื้อ	นอกโสม
.....	.....
พรายพรายพระธาตุเจ้า	จयरจันทร แจ่มแสด
ไทรโลกยเลงคือโคม	คำเข้า
พิทารระบยงบรรพ	รจเรช เรืองแสด
ทุกแห่งห้องพระเจ้า	นั่งงเนื่อง
	(<u>กำสรวลโคลงกั้น</u>)

อยุธยาโสภิตโพน	มาแปลง เป็นดา
ดาว่าบุญเพรงแสง	พระสร้าง
สิงหาคันพิมานแสง	สยามโลกย์
แสงสุวรรณพร่างพร่าง	พระพร้อมพรายคา

พรายพรายพระพุทธรแก้ว	มรกต
ศรีสุวรรณแจ่มจรวก	รุ่งเฝ้า
พิหารเลื่อนมุลอก	รุจิเรข เรืองแสง
ไตรโลกย์ถึงคำเช่า	นอบน้อมกรถวาย
	(นิราศพระยาตรัง)

อยุธยาชัยยิ่งไท	หังสาม ภพดา
องค์อภิศรสาม	ศุขหล้า
มุขิศาสนารวม	เรืองทะเล วิปเสย
บุญพระคองฟ้าคำ	คำสุวรรณ

เจกีย์สลัมสร้างพระ	พรายแสง ทองแสง
ไบสดสละศาลานันต์	เนืองแก้ว
ขรรณมาศนอาน์สงฆ์แสง	เสกาะสัคว์ พุทธทั่ว
แผ่นสุธาท้าวสร้าง	สัจจิต

(นิราศคามเสกัจทิพถ่าน้ำน้อย)

กลาสดานพิมานมาศแมน	วชรินทร์
เพียงพิณทองคอินทร์	อาศน์ฟ้า
สีหาคันกูรทองนิน	โพยมมาศ
แสงส่องจำรัสหล้า	หล่อเหล่อมแสงสุวิทย์

.....

.....

พรายพรายจักรมูขรุ้ง	รุจี
มรรเขม็จบราลี	ช่อฟ้า

กรงนาคมกรศรี
ทวยทาบทาห้องทรา

จรเวธ
เรียบรื้อรายงาน
(นิราศไปแมน้ำน้อย)

วิษณุบรมเศโท
พรหมเมศรังษณุกิตา
แมนสรวงสุรพิมาน
โครเทพยทากชอฟ้า

ชราธาร ทานดา
แหล่งหล้า
เมรุมาศ
เลื่อนให้ลงกิน
(นิราศพระพิพิธสาดี)

อภุชยายศณพ
เวียงรัตนธรรมแจ
สุทัศน์เทพถายแดง
หัวทวีปเวียงไคฟ้า

พันแสง
แจกหล้า
ฉล็คโลก ลงดา
ควมร้อยดาเทียม
(นิราศฉะเชิงเทรา)

โกสินทร์บุรินทร์รัตนอ้าง
ยศยั้งอภุชยาอัน
โครรัตนจรัสเจียรจันทร
โอภาษพระสาศน์แพรว

ไอสวรรย์ สวรรค์ดา
อ่วงแล้ว
จรูญโลกย์ แลแธ
เพรอสหล้ากว่าเพรง
(นิราศพระประธม)

อภุชยายศโออ้าง
ดาพระอิศวรสรร
ดาฤทธิบุญบรรพ์
สรวทสนุกนิสมบิต้า

อวคสวรรค์ เล่นดา
เศกคาว
บรมราช รั้งดา
เทพไท้โคเสมอ
(นิราศกรุงเก่า)

การกล่าวโทษเวรกรรมที่ทำให้ต้องจากนาง

ฤาษณ์ให้ชูพราก
กรรมแบ่งเอาออกมา
เวรานุเวรเอง
ผิดชอบใช้หนี้หน้า

จากมาเรือล่องน้ำ
เวรวิบัติกรรมใด
แรงบาปจึงรุ่งไกล
แรงที่เกี่ยวสุคนธ์ล่าง
.....

บุญใดเวียนนุชสร้าง
บาปสิ่งใดหนอจำ
ผายที่ไปเคืองคำ
อกที่ร้อนผ่าวเผา

เวรใดผูกผิดแก้ว
สองจึงอาศูรยีน
พระเอยช่วยผันผล
งคจะใช้หนี้หน้า

รอยเวียนปางก่อนสร้าง
คู่หนึ่งเขาเขาทำ
เวรหลังจึงถามจำ
จำที่ทนทุกขัก

ถนนเพรง ก่อนฤา
คั่งงั้น
พระบอก มารา
สูสี สองสี
(กล่าวสรวลโคลงกัน)

เนตรไหล
ที่สร้าง
สมรมิ่ง ภูเอย
จากร้อยแรงกรรม
.....

มานำ สมฤา
จากเจ้า
ไคแม่ หนึ่งเลย
กริ่งน้องคือเวียน
(นิราศพระยาครัง)

กัณฑ์ ภูเอย
ย่านนี้
ผิดอ่อน
ฉเวร
(นิราศคามเสกัจทัพถ่านน้ำน้อย)

สมกำม
คั่งงั้น
นองโทษ
เมื่อแลจักวาย

รอยเรภาพรากนกเนื้อ	เขาจ้ง
เขาพลัดรวงรังหัง	คู่เกล้า
ทนทเวศเพื่อมาปหลัง	หลายคาบ
มานิราศรักษเจ้า	ที่ไค้อาตุร
.....	.....
ฤาเคยจากนุขร้าง	แรมวัน
เวรุโคทำหัน	เท่าสร้าง
บาศเพรงแคงปวงบรรพ	มาแม้ง นุญฤา
จำที่เจียรจากร้าง	นึ่งเนื้อเวียมสงวน
	(นิราศไปแม่น้ำน้อย)
จกบ่าราศแม่แม่	คัวตาย
เยี่ยอยู่โยเป็นกาย	ก่อสร้าง
ควงเคี้ยวสุคเสียดาย	ควงสวาคี พี่เอย
นุญก้อกรรมไคมล้าง	จากเจ้าจำไกล
	(นิราศพระพิพิธสาส์)
บางพลัดมาปพรากไอ	อาลัย
เพรงพรากเนื้อนกไกล	คู่เกล้า
หันท่าโทษสนองไป	ปานพราก เขานา
บางพลัดเหมือนพลัดเจ้า	พรากเจ้าจอมสมร
	(นิราศคลาคเกรียบ)
นุญไคน่าสบขู้	โฉมเพ พี่เอย
บาศสิ่งไคคอดเท	ห่างห้อง
เพรงพรากนกเขาเว	วังร้อน ไปฤา
จำที่จำจากน้อง	เพื่อเนื้อเวรโฉน
	(นิราศกรุงเก่า)

บทผาคนาง

โถมแม่จกผากฟ้า
อินทรพ่านเทอกเอา
โถมนางจะผากคิน
คินพ่านชคคเจ้าหล้า

โถมแม่ผากน่านน้ำ
ยยวนาคเซอยซอก
โถมแม่ร่าพิงจบ
โถมแม่ไครสงวนไว้

โถมเจ้าจะแหวกฟ้า
เกรงจะชมฉานเมือ
จะผากอิศรกรรม
ไพเราะคร่อนหล้าไท้

เลียบเล็งโลกชาภูสิ้น
เจ็บผากเจ็บแฝงป็น
คิกท้าวทศานาง
โถมแม่ผากไว้เจ้า

จกผากโถมแม่ไว้
เกรงกริ่งกรุงภาสี
จกผากนทีศรี
กถิวเกลือกพระสมุทเจ้า

จกวิงวอนว่าฟ้า

เกรงอินทร์ หยอกนา
สุฟ้า
คินพ่าน แลัวแฮ
สูสี สองสี

อรณพ แลฤา
ฟ้าไหม้
ไครโลก
เท่าเจ้า สงวนเอง
(กำสรวลโคลงคั้น)

ผากพรหม เมศฤา
แม่ไว้
ไกรลาค
ท้าวแห่ง

สรพทางค์
ไผ่เฝ้า
แห่งที่ วายเอย
จึงคง

(นิราศคามเสด็จทัพถ้ำน้ำน้อย)

ธรณี
ลอบเล่า
สาครเรศ ท่านนา
ท่าเทียบท่าภู

ผากสงวน

กัณฑ์พระพายชายชวน
 จักฝากกวาดหกรวด
 กัณฑ์แต่โฉมงามเกื้อ

จักฝากบุพเรศร้อย
 ฤาปล่องปลงใจมิด
 ไคอาจปกป้องมิด
 โฉมแม่ฝากใจเจ้า

เชิญโฉมแม่ฝากห้อง
 เกรงเทพไทชิงกัน
 ถูกเกศศึกสวรรคตสวรรค์
 หมั้นโลกพลอยคายแล้ง

จะฝากสืบทกเท่า
 พรหมพระฤทธิเรื่องฉาย
 ถูกโฉมสำเร็จฉาน
 เรียมจะกลัดกลศม้วย

จะฝากประเทศค้าว
 ทุกเทศทุกไทแสน
 มอบองค์อุมาแมน
 มอบพระลักษมีห้อง

ลอบนุชลอบน่านน้ำ
 ฉวยภูษงค์ฉกยัง
 จะเจาะสุเมรุยัง
 เกรงพระไพโรภิจิเจ้า

ชอกเนื่อ
 ครีมคร่ำ ราม്മ
 ชุ่มชื้นเสียศรี

เรียมคิด
 กิ่งเข้า
 ยิงยาก
 ยิงด้วยไครครอง
 (นิราศไปแมนน้ำน้อย)

หกสวรรค ไว้ดา
 แก่งแย่ง
 สุมอก หมกดา
 บาบไค้เรียมเคียว

พรหมาน เล่านา
 อยู่ด้วย
 เจยที่ เสียแม่
 ม่ายชู้มไคร

ดินแดน ไคนา
 เสน่หนอง
 ศิวม่ง ชมแม่
 พิษณุเจ้าจะกวณ

วนวัง ไว้ดา
 ผาคเคด้า
 แผงแม่ ไว้แม่
 เจาะชู้ชิงชม

จะแบกบงกชแก้ว
เกรงแต่แคคคอมชาย
บุรณาเกลือกอินทราย
ขยู่ก็ซ้ำไปก็ซ้ำ

แสนยากปากหัวแล้ว
ปรับทุกข์ฤทัยสมร
ครั้นเวียนพิโรวอน
สมฤทัยท้าวน้อง

เคียวงามสามแผ่นดิน
โถมบควรปากฝั่ง
ปากใจแม่ เรียมหวัง
คิดว่าปากกินฟ้า

โถมแม่จักปากไว้
ปากกัมไครดาไคร
ฟ้ากินพีศรวจไทร
โถมแม่ชอบแต่เรือน

โถมนางจะปากฟ้า
ปากทะเลลมฝน
เกรงเทพยคาคล
โถมที่ปากใจเจ้า

เกาะกาย ไปดา
ชอกกล้า
คำวิ โฉนนา
สุกฐ์เรียมสงวน

รุดงอน ใจเอย
แม่ชอง
ปากจิกค์ เจ้านา
รับน้ำคำเรียม

อาจระวัง ใต้อา
โลกกล้า
ใจอุ่น ใจเอย
ปากเจ้าใจก็
(นิราศกรุงเกล้า)

แห่งใด ก็ดา
จักเว้น
ดูหมก มาแม่
อยู่ห้องนฤพาน
(นิราศท้าวสุภักการภักดิ์)

กินบน
พักเฝ้า
คอมสวาท แม่เอย
จำฐ์เรียมสงวน
(นิราศหลวงนา)

โอมแม่จะแหวกฟ้า
น้อยเทพเองไปอาน
ทวนกิดปากชั้นฉาน
พรหมกิติโคยสิ้น

จักปากพันไตค่า
กรองกริ่งไพโรปราจิตร
ปากน้ำเกลือกนาคอิจ
จนอกไอ้ที่เฝ้า

อรเที่ยวกินฟ้าชั้น
แม้ว่าขุนเขาจอม
เจาะเมรุแมกนุรอนอม
เราไม่ย่อหยอกให้

เจาะจอมเมรุแมกน่อง
กริ่งกริกโครเนครราชู
เอาศรีแหรงมาคาส
เกรงพิษภูษกินพิญ

โอมบุรเนาสควกไค้
โสศกมอาศทน
จักรพาพพนศจน
จตุรพักตรพิทยฉ่า

นิกหนึ่งรัตนเนครน่อง
อยู่อนอยู่ทอนเหมือน
มิวไรเฒ่าพงศ์เยียน
บุษอิราชมบ้อง

ปากพิมาน มงมเฮย
สวาทคัน
โสศส เอ่านา
สิ่งเคอ้ายังแคง

เมรุมิค รอคฤา
แยบเย้า
ฉาออบ โอมแม่
ปากน้ำคานาง

(นิราศสมเด็จกรมพระยาเดชาดิศร)

โอมหอม แม่เฮย
จกไกล
ในศิร-วินพนา
แห่งน่องเนาทน

นางพาส เอ่านา
เชียวรู้
กลซ่อน ไว้ม
พันทองพานโอม

แคนคด ไคนา
ทกฟ้า
จบทวีป ไว้ม
เทพกล้ากายโอม

เนาเวือน แลนา
อยู่ห้อง
ญาติเยี่ยม แอนา
ปกคุ้มภัยทาส

(นิราศฉะเชิงเทรา)

บทกรวญ คิดถึงมะม่วงที่นางผานฝากมาให้

มุ่งเห็นน้ำหน้าว้าง
 ดนคคม่วงมีอนางผาน
 เทพรวงทุเรมา
 หมากรุกถูลบบเอา

วียนตา แอแม่
 ฝากเจ้า
 บางซुक พี่แม่
 ซुकพราง
 (กำสรवलโคลงคั้น)

เกาะส้มกลม่วงน้อง
 จิตประจงวางจาง
 พิศยลที่แลธอายุ
 คึกซึ้งรรมือคั้น

นางผาน
 เรียบซิ้น
 ลุงสวาคี
 กุจไค้ซิมยล
 (นिराक्षरयात्रंग)

ม่วงชุมแดงม่วงซิ้น
 เจียรประจงจางจาง
 วีรอยแม่มีผาน
 อรอยรศงอมง้อม

มีอมาลัย
 สอกส้ม
 ยังฝาก มาดา
 ทราบรู้รศใจ
 (นिराक्षरไปแม่บ้านน้อย)

บางม่วงคิดม่วงน้อง
 จิตประจงใส่จาง
 รฤกรศสวายหวาน
 เห็นแก่บางม่วงแคล้ว

นางผาน
 จอกแก้ว
 วายโอมรุ พี่เอย
 พี่ล้อยเรือกลา
 (นिराक्षरประชม)

บทเปรียบเทียบ จากนางเหมือนตกเขาพระสุเมรุ

คนเคียวมาจากเจ้า
 เรือเกลือกกลางวงงใจ

เจบอก อ่อนเออย
 ซากขัว

จากนางยี่งตนตก
รดอกธำฟ้าซ้ำ

เมรุมาศ
ชานกิน
(กำสรวลโคลงกัน)

โอ้อ้อละพี่หม้าย
จิตรที่เนาเหลือเนา
จากนางกั้งตกเขา
สุกจะสอศคาแก้ว

มัวเมา มีกแธ
โศคนแล้ว
เมรุพลาท ลงเฮย
แผ่นดินฟ้าคินหา
(นิราศพระยาทรง)

จากไปใจวิคขว้า
เยียวพิโยคยุพิน
เพียงกั้งตกศิขริน
เจ็บกำเคาเคียวกัน

ขวัญบิน
พี่พัน
เมรุมาศ
เค็จกั้ง เรียมจร
(นิราศหลวงนา)

จรลีวลับแม่ม้วย
นับแต่เคื่อนดวงใจ
ตากทนแตกคัมไท
อกที่จุจกทฟ้า

มาไกล
ว่างว่า
ฤาค้อ คิคแม่
อยู่คว้างขวัญหาย
(นิราศพระพิพิธสาธิต)

4.1.4 อิทธิพลของนิราศทริภุชชัยและทวาทศมาสในนิราศเรื่องอื่น ๆ

ผู้แต่งนิราศทริภุชชัยและทวาทศมาส มีแนวคิดในการพรรณนาเปรียบเทียบ เรื่องการพลัดพรากจากนาง โดยอ้างถึงการร้างรัก การพลัดพรากจากผู้เป็นที่รักในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ แล้วนำมาเทียบกับตนเอง แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อนิราศเรื่องต่าง ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ รวมทั้งกำสรวลโคลงกัน ทั้งจะได้เปรียบเทียบต่อไปนี้

นิราศทวิฤกษ์ชัย

กักรีนีราสร้าง (วานทวัน) ในกิน เคน นางยักษ์ผูกพันเวร อันที่พ้อคั่นองช้า	รถเสน ค่าน้ำ มอนโมร วันนา เร้งร้อนระเททน
ปกาศิโยคสร้อย สมุทรวไร้งพินธุ ขุนบมาจากเจียนจ อกที่แวนร่อนร้าง	สุณู กิติ แม้งม้าง สวราช กว่าเมืองมูรเพ
กฤษสวราชนิราสร้าง ยังฉากฉุนงศรี สาอินทมปราณี่ จักแม้งรามรส้อง	ภาวที กิติ ร่วมห้อง ยังยาก ครานา นาฏไว้หุเรราม
รามาชิราชร้าง พระกัเออนงค้ทงา ยังสุสำมูญครา เลิกส่วนยังไค้สาย	สีคา เคี้ยวแม่ แม้ย่าย ครูเจต เคี้ยวเฮย เพื่อผู้ทนมาน

อธิบายศัพท์

กักรีนี	=	นางเมวี
โมร(มอก)	=	ทาย
ปกาศิ	=	นางจิรประภา
พินธุ	=	นางพินทุมคี่
แม้งม้าง	=	เว็กร้าง
ขุนบ	=	พระอนิรุทธ

จากเจียน	=	จาก, จากไป
อุสา	=	นางอุษา
แวน	=	มาก
ภาวคี	=	นางประภาวคี
แมง	=	พราก
ราม	=	ร้าง
ทุเร	=	ไกล
ย้าย	=	เคลื่อนจากที่
สำนุญ	=	สมบุญ
ย้าย	=	กำจัด, ทิ้ง, ชำระให้สิ้นไป
เพื่อ	=	เพราะ

ทวาทศมาส

ปางมุตกรนิคเรศไท	ทศรด
จากสีคากยวลี	ธาศคแล้ว
ยังกินสู่เสาวกท	บุพราษ
ภาอนุชน้องแก้ว	คธาศไกล
ศรีอนิรุทธราศร้าง	แรมสมร
ศรีอุสาจรไกล	คธาศแก้ว
เทวานราจร	จำจาก
ยงงพร้านาวน้องแก้ว	คอบกิน
สมุทโรฆเรศร้าง	แรมหิน
ขุบคิตาศเป็น	ไผ่แก้ว
ปางเจิมข่างีอดวิล	ลิวโลก
ยงงพร้านาวน้องหน้า	ร่วมรยง

พระศรีเสาวเลขสร้อย	สุชน
จากมโนหราชอาณาจักร	คิคน้อง
ยงงเสด็จไพรสมท	สังวาศ
สังเวชนงคณชค้อง	เคลือกองค
ปราจิตรจยนหน้าหน่อ	อรพินท
พระพิราโดยปลง	ชีพแล้ว
กินสมสุคาจัน	รสร่วม กัณนา
กรรมแบ่งกรรมแก้วแก้ว	ช่วยกรรม
ปางสินบรเมศท้าว	สุทรชญ
จากสมเค็ญชจันทร	แจ่มหน้า
จยนรับประกาศุ	เทราสวาท
ยงงพร้านาว้องเข้า	คอมสมร

กำสรวดโคลงคั้น

รามาชิราชไ้	พานร
โลกนสมุทธอายาน	ย่านฟ้า
จงถนนเปล่งศรศิลป์	ผลาญราพณ
ใครอาจมาขวางหน้า	กายกอง
เพลงพลคคนรนาถสร้อย	สีกา
ยังคอบคินส์สอง	เศกไท้
สุทรชญประพาฟอง	พลคจาก จयरนธ
ยงงคอบคินทวายไ้	สูส์ สองสิ
ผยของม้ามณีกาเกื้อ	ฤทธิ กิติ
สองสูส์องเสวยบรมย	แทนไท้
เพลงพินชุมทีพลคก	พระโชน

ชอนชากสองท้าวไธ	จากจยร
พร่ำพมมาโนชเนื้อ	นางเม็อง
สองสู่อัฒนทพร	แทนแก้ว
เท้ามาเปล้าเปลืองอก	ในอ่อน อวอแม่
สองพรากพอกกแก้วชู้	ช้ำงือ

คำอธิบายศัพท์

โถกน	= ตะโกน
สมุทร	= พระสมุทร ซึ่งเป็นเทพรักษาทะเล
อายาน	= การมา, การมาถึง (เป็นคำภาษามาลี)
นรนาถ (นรนาถ)	= นาง
คอบ	= ครอบครอง
เศก (เขก)	= อภิเษก, รคน้ำ (คงหมายถึงแต่งงาน)
ทวาย (ทว้าย)	= ว่ายนํ้า
มาโนช	= งาม
บา	= ชายหนุ่ม
ช้ำงือ	= คิดเป็นทุกข์, เศร้าใจ

นิราศความเสด็จทิศอน้าน้อย

อาทิเยาวราชร้าง	แรมสมร
สามพ่อปรีชาเจน	จู้กล้า
ทุกขทวาทศมาศจร	เจ็บเสนท์ ราแม่
ยังไปปานชู้ช้ำ	ชอกใจ
กำสรวธูสาคเรศสร้อย	สารศรี ปราชนธ
เจ็ยรนุจรนุชไกล	กฉินชู้

จุมบารมิ่งสวัสดิ
 ตรีงกระค้อยผู้เฝ้า

เคียวแน่น อ่อนเอย
 สุขกรอม

นิราศพระยาตรีง

ปางโฉมราเมศน์าว
 แดงราพวายชีพยง
 เสร็จศึกสีตากง
 ศึกที่ทรงเวียมผู้

ศรทรง
 แดงห้อย
 คินบาท พระนา
 รมแพฎาถอย

หนึ่งองค์ทเริ่มร้าง
 โฉมนาฏเมรีจร
 ยิงเขตรฝั่งสาคร
 ครอบงมกษัตริย์

แรมสมร
 จากห้อง
 คงภักทร นางแม่
 นิ่งให้กรวดยุทา

สี่กรรอนยุทธสัน
 เสร็จเสด็จบรมสินธ์
 อภิษม็อรรคยุพิน
 รอยว่านุชแก่งกลัน

รณรินทร์
 สมุทนั้น
 โศภเสด็จ พระนา
 กลับให้ชายเชิญ

ปางหลานกฤษณเจ้า
 ศรีอุษาเขาวงกต์
 พลับคินผู้สมทรง
 เริ่มจะพลันสมสร้อย

จากองค์
 แฉ่งน้อย
 ยุพราช แม่แม่
 เสพย์เจ้าปางโค

ศรีปราชนิราศท้าว
 ไร่เรื่องไร่รักทุก
 ทวาทศมาสศักดิ์
 ยิงไปปานเวียมร้าง

จุฬาลักษณ์
 น่านกว้าง
 สามปราช รั้งแธ
 ไร่ให้หาสมร

อธิบายศัพท์

องค์กรท = พระรถเสน

นิราศนรินทร์

กำสรวดศรีปราชญ์พร้อง	เพรงกาล
จากจุลาลักษณ์ฉาญ	สวาทแล้ว
ทวาทศมาสสาร	สามเทวษ ถวิลแธ
ยกหักกลางเทศแก้ว	กิ่งร้อนทรวงเรียม

นิราศพระประธม

กำสรวดศรีปราชญ์ทั้ง	ทวาทศ มาศฤา
อิกพิพิษชาติพจน์	พริ้วพร้อง
ครั้งนิราศนรินทร์จร	เรขเรื่อญ ครอบ
สารโศกเรียมแรมน้อง	ยั้งถ้อยทั้งมวญ

นิราศฉะเชิงเทรา

โถมจันทร์เจียรจากข้าง	คาวี กิติ
ภูศรายนางประภาวคี่หนี	หน้ายเคล้า
รามราชขบ่าราศสี่-	คานาญ กิติ
สามโศกฉิวควบเข้า	ค่อนเสี้ยวโศกเรียม

นิราศกรุงเก่า

ศรีปราชญ์สามปราชญ์	ครั้งนรินทร์ กิติ
จากนิทรคิคกลอนถวิล	กล่อมเกี้ยว
โคลงพิพิษสั่งยิน	ยมอยู่ ฤาพ้อ
ฤาเท่ากระตึกชีกเสี้ยว	โศกร้างเรียมกะสัน

ในนิราศทริภุชชัยมีการพรรณนาคร่ำครวญในลักษณะสั่งนกให้ส่งข่าวไปถึงนาง และในทวาทศมาสก็มีการพรรณนาที่คล้ายคลึงกันคือเป็นการสั่งลมและสั่งว่าวไปบอกข่าวแก่คนรัก วิธีการพรรณนาเช่นนี้ เรียกกันว่า การสั่งพูด ได้กลายมาเป็นธรรมเนียมนิยมอย่างหนึ่งในการแต่งนิราศ คงจะได้เปรียบเทียบโคลงในนิราศต่าง ๆ ต่อไปนี้

นิราศทริภุชชัย

นกเป่าจับป่าเป่า	เรเวน
ขวานแขกเขาบินบน	ร่อนร้อง
เวียนวานไผคเหือกกล	โคยพี่ พลันรา
บินบอกนุชเนียน้อง	พ่องเหอะทืซาคล

อธิบายศัพท์

ป่าเป่า	=	คันเป่า
ไผค	=	โปรก
เหือก	=	ซ้า
กลโคย	=	มากาม
พ่องเหอะ	=	บ้างเถอะ
ทืซา	=	นก

ทวาทศมาส

ลมพคคเมยขอข่าวควย	ลมเฮอย
ลมแอนรบขวัณบิน	ป่าไต้
รยมรกร่ายงงเลอย	ลาญสวาท
สารส่งว่าววานไท้	แม่ณา
ว่าวรบข่าแล้วว่าว	บินบน
ลมส่งสายทงพา	ว่าวท่วย
รยมฟงข่าวนุชณน	โจนอยู่
ว่าวบบอกสารทนาย	แสบทรวง

กำสรวดโคตงคัน

คันไม้ขจรลูกสั้น	บมี แม่ฮา
ถามข่าวนางนางๆ	ซุกได้
ระลึกกระลาศรี	เสาวภาคย ภูเออย
สารส่งงทุกคันไม้	อันนง

นิราศนรินทร์

แขกเท้าตามคู่เท้า	แขกสมร มาฤๆ
ถามข่าวนุชแห่งจร	จับไม้
สัควาสูวาวอน	วานหน้อย นกเออย
บอกสมร เรียมให้ให้	ข่าว้องมาแดง

อธิบายศัพท์

สุวา = นกแขกเท้า

นิราศพระพิพิธสาธิต

ฝูงนก ๆ ร่อนร้อง	วิมขล
นก้วยเวหาหน	แซ่ซ้อง
นกเอยช่วยทำงาน	สารสั่ง นังนา
นกร้อภาษาพร้อม	พรำให้เรียมวอน

นิราศพะเนียด

เห็นนกกบินร่อนย่อน	ไปหลัง
วานนกไปแวะวัง	สั่งถ้อย
เรียมทุกซั้แทบทรงพิง	ซูดเทวศ
นกร้อยบอกนังน้อย	สั่งแล้วเลยจร

นิราศกรุงเก่า ของ หลวงจักรปาณี

แขกเค้าวานไค้ไค้	คามมม ไปรา
เป็นแขกไปเยือนผทม	ที่รัฐ
แถงธรวาเวียมกรม	ใจหนัก ฅแม่
ให้องค์นุชรัฐ	เวืองร้อนเวียมถวิล

สัควาวานร้อนร้อน	เวิวเอน ดูรา
เชิญนุชมาหันเย็น	อย่าช้า
แม่ช่าจะชวคเห็น	ใจที่ แล้วแม่
เห็นแก่ศัพเวียมถ่า	เด็กเพียงหันเผา

นกเห็นหาช่าวแล้ว	เท็จหัน มาเอย
เวียมอยากกินช่าวถสัน	แทบอม
นกบบอกความคัน	ใจที่ แล้วแม่
บิคแก่สะไบนางกัม	พักครชั้นกรรแสง

ในตอนท้ายของนิราศทริภุชชัยมีบทลงท้าย ซึ่งกล่าวถึงการแต่งคร่ำครวญถึงการจากนางเพื่อถวายแก่นางที่รักไว้อ่านเล่น การลงท้ายในลักษณะที่ผู้แต่งตั้งใจมอบสิ่งที่เขาเขียนขึ้นให้แก่นางที่รักเช่นนี้ มีอิทธิพลต่อแนวคิดของกวีในสมัยหลัง ทั้งจะได้เปรียบเทียบกับบทลงท้ายในนิราศเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

นิราศทริภุชชัย

ครวครานถึงถาบท้อง	ทริภุชชัย
วิร่าสองอาตุร	(นิ)ราชร้าง
ปุนชะสคป่านแปงชูล	ทิพอาช- ญาเอย
ถวายแก่คนุช้องอ้าง	อ่านเหตุนหายฉงน

ปุน = นำ

ป่านแปง = สร้างทำ

ชะสค = กำสรค

ฉงน มักใช้คู่กับ ฉงาย แปลว่า ไกล

กำสรวลโคลงกัน

สารนี้บุษแนบไว้	ในหมอน
อย่าแม่อย่าควรวา	อ่านเทศน์
ยามนอนนาฏกเอนอน	เป็นเพื่อน
คืนค่ำอย่าไค้เว้น	ว่างใจ

นิราศคามเสกัจัทพอน้ำน้อย

สารนี้สายสวาสกิเจ้า	จงสงวน ไว้แม่
แทนที่แทนถนอมองค์	แอบพร้อง
ไปควรวแม่อย่าควรว	คำที่ เพรงเลย
เข้าคำเพื่อนห้องน้อง	ฉศรี

นิราศพระยาทรง

ว่าพรณว่าอาจอ้าง	ออกองค์ อรเอย
เข้าระคนทรวงอง	ว่าไว้
สารสมุทสมรคง	คำที่ แทนแม่
ยามเมื่อนอนจักไค้	กล่อมชำแทนนาง

นิราศกรุงเก่า

บุษเอยพี่ว่าร้าง	รักนวล นีญา
ฟ้าและคินยินครวญ	ครั้นก้อง
เป็นสุคสำนวนควรว	กคโลก แล้วแม่
ควรวแม่ไว้เพื่อน้อง	ค่างหน้าเรียมาน

4.2 เปรียบเทียบนิราศคำโคลงในสมัยรัตนโกสินทร์4.2.1 อิทธิพลของนิราศไปแม่บ้านน้อยในนิราศนรินทร์

นิราศนรินทร์นอกจากจะได้รับอิทธิพลด้านการแต่งจากกำสรวลโคลงกันและทวาทสมาสทั้งไค้กล่าวมาแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากนิราศไปแม่บ้านน้อย ของ "ศิษย์ศรีปราชญ์"

ซึ่งแต่งในสมัยรัชกาลที่ 1 ก่อนนิราศนรินทร์ประมาณ 18 ปี และพรรณนาถึงเส้นทางการเดินทางอันเดียวกัน ในการพรรณนาคร่ำครวญเกี่ยวเนื่องกับชื่อสถานที่ ใ้พรรณนาถึงชื่อสถานที่เดียวกัน และแนวคิดในการพรรณนาก็คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะได้เปรียบเทียบโคลงนิราศทั้ง 2 เรื่อง ดังนี้

<u>นิราศไปแม่น้ำน้อย</u>		<u>นิราศนรินทร์</u>	
วัดทองตงษ์เทพโศ	ชากา แอดดา	วัดหงส์เทพราชร้าง	วังฉวาง นามแสด
ไฉนยี่เพนตงษ์มา	หนึ่งน้อย	เรียนนิราเวือนสาข	สวาทสร้อย
ดูพรงกมลาคันพา	นยของยาคร พ้านา	หงส์ทรงสี่ทักคร่ตวย	พรหมโลก แอดดา
จักสังสารนุชกล้อย	กลาศแล้วฤาพัน	จะสังสารนุชกล้อย	กลาศท้าวไปพัน
สังขรายกำจักแก้ว	กามฤ มาดา	สังข์กระจายที่จากเจ้า	จอมอนงค์
สังข์ใส่สฤทชีนิษฐ	โศกสร้อย	สังข์พระสี่กรทรง	จักรแก้ว
อวยอาทิวราทร	ใจชื่น หนึ่งรา	สรวนพิพัสสุราสรง	สายสวาท ที่เอย
สระสว่างสมร เรียมน้อย	หนึ่งให้ทายทมอง	สังข์สระสมรจงแก้ว	ต่อน้ำาเรียมถึง
คดปากบางชื้อบ้าน	บางมอน	เรือมามาถลไถด	บางมอน
กามระลุงทรวงพอน	พ้ามแล้ว	ถนิกหนึ่งมอนเสียดซอน	ชานไต้
เรียมแสนทุกธอาหาร	ทนเทศ	จากมาพิคายสมร	เสนอชีพ เรียมเอย
ถนิกหนึ่งกามมอนแก้ว	แยบไต้ เรียมคาย	แรมรสคามาไหม	คากทองทรวงคาย
หัวกระบือกบิลรารเรือง	รณรงค์	หัวกระบือกบิลนทรราชร้าง	รณรงค์ แอดดา
คักกระบานโยนลง	ลากน้ำ	คักกบารกระบือคง	เค็กพัวน
ศิริกานถาษรยง	ยังอยู่ รามม่	สืบเสียดพรพิคัง	คำเล่า แดแม่
เสมอที่พันทุกขปล้ำ	ปรคักค้วยอาตุร	เสมอที่เค็กสมรคั้น	ชากค้วยคมเวร

4.2.2 เปรียบเทียบโคลงในนิราศนรินทร์และนิราศกรุงเก่า

นิราศกรุงเก่า ของ ทอวงจักรปภาณี ซึ่งแต่งในสมัยรัชกาลที่ 4 ภายหลังกนิราศนรินทร์ ประมาณ 51 ปี มีโคลงบางโคลงซึ่งได้แนวคิดในการพรรณนามาจากนิราศนรินทร์ ดังจะ

ได้เปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

<u>นिरาคนรินทร์</u>		<u>นिरาศกรุงเก๋</u>	
รอยโฉมบุษเปลี่ยนมัน	เป็นทรวง ฟ้า	พระศุภีมาลอบลวง	ดวงใจ ฟ้า
ถามแม่เป็นมณีดวง	เนตรค้ำ	ฤควักมณีเนตรไป	ชুবั้น
จับจิตที่จึ่งทวง	เต็มทวษ รักแม่	เป็นโฉมบุษประไพ	มอขที่ มาฤ
กับชีพเกิดใหม่ม้วย	แผ่นหล้าฤคัม	โฉมจึ่งบาคคากัน	กัศน์น้ำใจทวย
กรวยชุนศิริชั้น	ชากสลาย แลแม่	กินละลายทวยฟ้าโค่น	ชุนไศล หลอกฤ
รักบ่หายกรวยหาย	หกฟ้า	ล้างแกโลกออไล	บล้าง
สุริยจันทร์ชจาย	จากโลก ไปฤ	สุริยจันทร์โทษย	สุญกัศน์ กัศน์
ไฟแฉ่นล้างสี่หล้า	หอนล้างอาลัย	ร้างไผไปร้าง	เสนหันองนิจสิน
ลงเรือเรือเคลื่อนคว้าง	ขวัญลิว แลแม่	ลาองนาเวศน้ำ	คาไหล
ทรุคนั่งถอนใจปลิว	อกว่า	เรือเคลื่อนออกคลอนไหว	รุ่นว่า
เหลียวหลังที่ทวาคหวิว	ใจวาก	เหลียวหลังสั่งลาใจ	จะชาก
แลสั่งสมหน้าหน้า	แม่หน้าเอ็นดู	แลทอคอาลัยหน้า	แม่หน้าอาลัย

4.2.3 เปรียบเทียบโคลงในนิราศพระพิพิธสาธิตและนิราศกรุงเก๋

นิราศกรุงเก๋นอกจากจะเลียนแบบการพรรณนาโคลงบางโคลงมาจากนิราศนรินทร์แล้ว ยังได้เลียนแบบจากนิราศพระพิพิธสาธิตซึ่งแต่งก่อนอีกด้วย ดังจะได้เปรียบเทียบต่อไปนี้

<u>นิราศพระพิพิธสาธิต</u>		<u>นิราศกรุงเก๋</u>	
ลาองนาเวศห้อง	เวียรทว	ลาองนาเวศน้ำ	คาไหล
หวิวหว่าวิงวิญญา	ค้ำวคั้น	เรือเคลื่อนออกคลอนไหว	รุ่นว่า
เหลียวหลังสั่งนุชอา	ตวร ทวศ	เหลียวหลังสั่งลาใจ	จะชาก
ใจจักชากพันชั้น	เค็คค้ำวอาลัย	แลทอคอาลัยหน้า	แม่หน้าอาลัย

นิราศพระพิพิธสาธิต

เวียนมรกตสุกที่อ้าง	อุประมา แม่ฮา
พันโอรุ้อาจพรรณนา	ท่อนแล้ว
พันเนตรเลียบเลงทา	หายาก อรเอษ
แสนโคลงเจียรจากแก้ว	เพ้าค่ายไครพัน

นิราศกรุงเก่า

แม่พิมพ์ชีพเพียง	พันกัลป์ ถีคี
พันมวธ ะ ละพัน	โอรุ้อควย
โอรุ้อละโอรุ้อพันอัน	ชิวทะ ถีคี
จะร่ารักกรามม้วย	ไปสิ้นเสวีจสาร

อธิบายศัพท์

มวธ เข้าใจว่ามาจากภาษาบาลีว่า มุชธา แปลว่า ศีรษะ

4.2.4 เปรียบเทียบโคลงในนิราศไปแมน้ำน้อยและนิราศเวียงจันทน์

นิราศเวียงจันทน์ พระนิพนธ์สมเด็จพระยาเชษฐาธิราช แต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 ภายหลังนิราศไปแมน้ำน้อย มีการพรรณนาโคลงบางโคลงที่คล้ายคลึงกัน จึงจะได้เปรียบเทียบต่อไปนี้

นิราศไปแมน้ำน้อย

รากวีลีลาศก้วย	แสงจันทร์
จันทร์แจ่มพดกษารรณ	ช่อไม้
คณิงโอบนงนวดอรร	โอบนงนวด
เคือนภักครดามาไฉ	เคือนพ้าแลลาญ
แสงจันทร์จำรัสฟ้า	เวียนมกรวญ
ไฉนว่านวลจันทร์นวล	แจ่มหน้า
กำจรรสจันทร์นวล	อบกลิ่น
กลิ่นกระจะกลอยคล้า	กล่อมเนื่อนวลจันทร์
เหินจากเจบจากเจ้า	จำไกล ออกนา
จากอยู่จากฉนิโค	ม่เหรั
เจบออกแค่วียนใจ	จักชาก
ถามเพื่อนจากจากเจ้า	เมื่อแลจักกิน

นิราศเวียงจันทน์

รากวีลีลาศก้วย	เคือนฉาย
พรางพรางอินรุพรายพราง	พรางแพ้ว
ชมอันหมกไม้พมาช	ชมชม ใจที
เคือนว่าควงพิศกรมั่ว	ต้องฟ้าไฉเห็น
แสงจันทร์แจ่มฟ้าเร่ง	เวียนมกรวญ
คณิงว่านวลจันทร์นวล	แจ่มหน้า
รวมรวมรสจันทร์นวล	อบคิด มาแม่
รินรินรสกลฉ้า	นมเนื่อนวลจันทร์
บางจากเจบช่อชี่	ชังบาง
จากว่าจากใจจาง	จิกหน้า
ถามหน้อยหนิงอย่าพราง	เฉยจาก
จากแม่เร้วฉ้า	จักได้กินกรอง

<u>นิราศไปแม่น้ำน้อย</u>		<u>นิราศเวียงจันทน์</u>	
เทพระกำรกำอ้อ	อัมจรรย์	เห็นร่ำแกมจากอ้อ	อัมจรรย์
ร่ำรำระกอกัน	เนื่องน้ำ	เหมือนจะบอกสำคัญ	ข่าวซ้ำ
แสนสวาทิเจมจาบัต	บวมบ่ง ทนองนา	จากแจ้งเจิมจาบัต	น่ำร่ำ
ทจรกำหนามซ้ำ	เสียบร้อยรุมทรวง	ร่ำว่าหนามเหน็บซ้ำ	ยอกร้อยรุมทรวง
นาสิเกแกมหมู่ไม้	นางราย	นาสิเกกจันแฉ่	หลายหลาย
คกจันหลายหลายชูดาย	ดีดอง	ชายลุ่มเชิงเลนราย	เวียค้อย
มลักแกกทีปดาย	ปลีเปล่ง	ทองแกกทีปดาย	ปลีเปล่ง
กลหนึ่งปลีแปดปลีอง	เปลี่ยนให้ชมทวง	คินคักเกรือค้อย	เคลือบเคล้นเรียมแกลง

อธิบายศัพท์

นาสิเก	=	มะพร้าวชนิดหนึ่ง ผลเล็ก น้ำหอมหวาน
จัน	=	หลายดอกหมากหรือดอกมะพร้าว เมื่อยังตูมมีกามตูม
ชูดาย	=	หลาย, ร้อ
กัทธิ	=	คันกล้วย
แปดน	=	ปรากฏ, โปด, ผุด
ทวง	=	ท่าง, แทน

บทสรุป

1. ถ้าสรwaldโคลงคั่นมีอิทธิพลต่อนิราศนรินทร์ในค้ำนการแต่งบทสฤติ บทฝากนาง บทร่ำกรวด บทหมบ่า การกล่าวโทษเวรกรรม และบทองท้าย
2. ทว่าทศมาสมีอิทธิพลต่อนิราศนรินทร์ในค้ำนการแต่งบทกรวดเกี่ยวเนื่องกับ ฤฤกาล การกล่าวโทษเวรกรรม การเปรียบเทียบความทุกข์ใจกับความร้อนและความแห้งแล้ง และการกล่าวเกินจริงเพื่อเน้นถึงความย่นยงมันคง
3. ถ้าสรwaldโคลงคั่นมีอิทธิพลต่อนิราศคำโคลงเรื่องอื่น ๆ ในค้ำนการแต่งบทสฤติ การกล่าวโทษเวรกรรม บทฝากนาง บทกรวดกิดถึงมะม่วงที่นางฝานฝานมาให้ บทเปรียบเทียบ ที่ว่าจากนางเหมือนคกเขาพระสุเมรุ

4. นิราศทวิภูษิตและหว่าพศมาสมีอิทธิพลต่อนิราศคำโคลงเรื่องอื่น ๆ ในคําานการแต่งบทเปรียบเทียบเรื่องการพลัดพรากจากนาง โดยอ้างถึงการร้างรัก การพลัดพรากจากกันในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนการพรรณนาคร่ำครวญในลักษณะ สิ้นทุก ซึ่งได้แก่ การสิ้นงนค ซึ่งสายลม ให้ส่งข่าวคราวความทุกข์ของคนไปถึงนางที่รัก และการลงท้ายในลักษณะที่ว่าผู้แต่งขอมอบ "สารรัก" ให้แก่นางที่รัก

5. นิราศไปแมนําน้อยมีอิทธิพลต่อนิราศนรินทร์ ในคําานการพรรณนาเกี่ยวเนื่องกับชื่อสถานที่ เช่น วิกหงส์ วิกสังข์กระจาย บางบอน หัวกระบือ เป็นต้น

6. นิราศนรินทร์มีอิทธิพลต่อนิราศกรุงเก่าในคําานแนวคิดที่ว่า รูปโฉมของนางนั้นมาจากดวงใจและดวงคารองกวีผู้แต่ง การเปรียบเทียบเกินจริงที่ว่า ความรัก ความอาลัยนางจะยังคงอยู่ตลอดไป แม้จะสิ้นแผ่นดิน สิ้นฟ้า สิ้นพระอาทิตย์ และพระจันทร์ไปแล้วก็ตาม นอกจากนี้ก็เป็นคอนพรรณนาดานางลงเรือและเสลียวหลังสิ่งอา ซึ่งนิราศกรุงเก่าใช้ถ้อยคำคล้ายคลึงกับนิราศนรินทร์มาก

7. นิราศพระพิพิธธานีมีอิทธิพลต่อนิราศกรุงเก่าในคําานการพรรณนาดานางลงเรือและเสลียวหลังสิ่งอาด้วยความอาลัยเหมือนใจจะขาด (แนวคิดนี้นิราศกรุงเก่าก็ได้รับมาจากนิราศนรินทร์ด้วย ดังกล่าวแล้ว) และการอุปมาที่ว่าความรักที่มีต่อนางนั้นมากมาย แม้มีถึงพันปากก็พรรณนาได้ไม่สิ้นสุด

8. นิราศไปแมนําน้อย มีอิทธิพลต่อนิราศเวียงจันทน์ในคําานการพรรณนาคร่ำครวญเปรียบเทียบแสงจันทร์กับใบหน้าของนาง การเล่นคำ เช่น คำว่า จาก ระกา เป็นต้น การพรรณนาธรรมชาติ เช่น คันทาทีเก คันท่วย (กัทธ) เป็นต้น

แนวคำถาม

1. ถ้าสรวลโคลงคันทันมีอิทธิพลก่อนนิราศนรินทร์อย่างไบบ้าง จงยกตัวอย่างเปรียบเทียบโคลงในนิราศทั้ง 2 เรื่องนี้มาพอสมควร
2. การกล่าวโทษเวรกรรมที่ทำให้ต้องจากนางในนิราศนรินทร์ ใ้รับแนวคิดมาจากนิราศเรื่องใดบ้าง
3. โคลงในนิราศนรินทร์บทนี้ได้รับอิทธิพลด้านแนวคิดจากนิราศเรื่องใด

ทราบขุนศิริชั้น	ชากสลาย แอแม่
รักน้าหายคราวหาย	หกฟ้า
สุริยจันทร์ชราย	จากโลก ไปตา
ไฟแล่นอ้างสี่ห้า	ท่อนอ้างอาลัย
4. นิราศคำโคลงเรื่องแรกที่เริ่มค้นเรื่องด้วยทศกวี ชมนบ้านชมเมือง คือ นิราศเรื่องใด
5. จงอธิบายแนวคิดในการพรรณนามพฤกษานางในนิราศคำโคลงเรื่องต่าง ๆ
6. การคร่ำครวญ คิดถึงมะม่วงที่นางฝานฝากมาให้ในนิราศคำโคลงเรื่องต่าง ๆ ใ้รับต้นแบบมาจากนิราศเรื่องใด
7. ถ้าสรวลโคลงคันทันและนิราศสมัยหลัง มักจะนิยมพรรณนาเปรียบเทียบเรื่องการพลัดพรากจากนางโดยอ้างถึงการพลัดพรากในวรรณคดีเก่า ๆ แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากนิราศเรื่องใดบ้าง
8. นิราศคำโคลงในสมัยรัตนโกสินทร์ เรื่องใดที่มีอิทธิพลก่อนนิราศนรินทร์ จงอธิบายให้เห็นจริง
9. โคลงในนิราศกรุงเก่าบทนี้ ได้รับอิทธิพลด้านแนวคิดจากนิราศเรื่องใด

พระสุธิมาลอบอ้าง	ดวงใจ ที่ตา
ฤาควักมณีเนตรไป	ขุมบั้น
เป็นโฉมบุษประไพ	มอมที่ มาตา
โฉมจึงมากตากถัน	กลั่นน้ำใจกาย

10. จงเปรียบเทียบโคลง 2 บทนี้ พร้อมทั้งอธิบายว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกันทางเนื้อหาและการใช้ถ้อยคำอย่างไรบ้าง

<u>นิราศพระพิพิธสาส์</u>		<u>นิราศกรุงเก่า</u>	
ลาดงนาเวศห้อง	เวียรตา	ลาดงนาเวศน้ำ	คาไหล
หวิวหว่าวิงวิญญา	ก้าวคืบ	เรือเคลื่อนออกคลองไหว	รุ่นว่า
เหลียวหลังสั่งนุชอา	กูรเทศ	เหลียวหลังสั่งลาใจ	จะชาก
ใจจักชากพันจีน	เก็ทควยอาลัย	แลทอคอาลัยหน้า	แม่หน้าอาลัย
